

امر به معروف و نهی از منکر

در آیت اجتهاد

محمد رحمانی

سرشناسه	: رحمانی، محمد، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: امر به معروف و نهی از منکر در آینه اجتهاد/ محمد رحمانی؛ به سفارش پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر.
مشخصات نشر	: قم: معروف، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۲ ص.
شابک	: ۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۲-۲۴-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: امر به معروف و نهی از منکر
موضوع	: امر به معروف و نهی از منکر -- جنبه‌های قرآنی
شناسه افزوده	: استاد احیاء امر بمعروف ونهی از منکر. پژوهشکده امر بمعروف و نهی از منکر
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ الف ۲۷ / ۲۱۷۴ B ۲
رده بندی دیوبی	: ۲۷۵ / ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۷۷۱۲۲

www.farizah.ir

farizah@gmail.com

به سفارش پژوهشکده

امر به معروف و نهی از منکر

قم - بلوار سمیه - کوچه ۱۲ - پلاک ۳۵۵

تلفن: ۳۷۷۳۴۴۳۰ - ۰۲۵

تلفکس: ۳۷۷۳۳۹۳۳ - ۰۲۵

قم - ۲۰ متری مصلاي قدس - پلاک ۶۸۲

تلفن: ۳۲۹۳۹۱۴۰ - ۰۲۵

تلفکس: ۳۲۹۳۶۱۷۵ - ۰۲۵

امر به معروف و نهی از منکر در آینه اجتهاد

مؤلف: محمد رحمانی

ناشر: نشر معروف

چاپ و صحافی: دفتر تبلیغات اسلامی - قم

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰

به نام مقدس او

سخن پژوهشگر

شمار پژوهشها، درباره دو فریضه بزرگ امر به معروف و نهی از منکر چندان اندک نیست.

بیش از پنج هزار مقاله درباره آن در مطبوعات فارسی تا تاریخ ۱۳۹۳/۲/۱۰ وجود دارد در سایت ایران داک (پژوهشگاه علوم و فن آوری اطلاعات ایران) دهها پایان نامه و مقاله درباره دو فریضه بزرگ فهرست شده است.

فاضل محقق استاد ناصرالدین باقری بیدهندی فقط در زمینه «حسبه» که نوعی نهی از منکر بود در فارسی و عربی نزدیک به دویست و پنجاه اثر را به ثبت رسانده است. در سایت lib.ir نزدیک به هزار اثر درباره دو فریضه فهرست شده است مشکل در زمینه دو فریضه کمبود تالیف و نگارش و چاپ و نشر کتاب و مقاله نیست. در زمینه عموم پژوهشهای اسلامی و فعالیت‌های فرهنگی کمبود اصلی برنامه ریزی و ساماندهی و اطلاع رسانی است و مشکل بزرگ گسیختگی و مکمل یکدیگر نبودن فعالیت هاست.

همیشه همه از صفر کار را شروع می‌کنیم و صدها کار ناتمام را رها کرده به کارهای جدید می‌پردازیم.

نداشتن برنامه ریزی فقدان جامع نگری، تغییر و تعویض فراوان مدیران فرهنگی، تبعیت قوانین فرهنگی از سلاقی و علایق شخصی و گروهی تداوم و تکمیل فعالیت‌های پژوهشی و فرهنگی را با مشکل مواجه می‌سازد و اثرگذاری را به شدت کاهش می‌دهد.

از بین صدها اثر موجود دربارهٔ دو فریضه پژوهش‌های اجتهادی و پژوهش‌های کاربردی با کمبود جدی مواجه است. گاهی تقریرات درس خارج برخی فقیهان و استادان حوزه‌های علمیه تدوین و منتشر شده است، اما دو کمبود آشکار در زمینهٔ طرح جامع مسائل اجرائی و پاسخگویی اجتهادی به سوالات نوین دو فریضه به چشم می‌خورد.

تدریس مسائل نو پیدا در حوزه دو فریضه و اجتهاد در آن از خلاهای پژوهشی حوزه‌های علوم دینی است.

داروی شفا بخش جامعه بشری و درمان امت اسلامی، شناخت دقیق و عمیق و رعایت قوانین الهی و آشنا کردن جامعه با آن و تبیین و اطلاع رسانی و «بلاغ مبین» احکام الهی است.

امروز که دست ما از دامن معصومین علیهم‌السلام کوتاه است و خورشید امامت از پشت پرده غیبت بر فضای زندگی ما می‌تابد، باز سنگین اقامه دین بر دوش عالمان دین و اندیشمندان امت قرار دارد. امروز خطرهای و بیماری‌های فکری، فرهنگی فراوان امت اسلامی را تهدید می‌کند.

- ۱- خطر غفلت و اعراض از معارف و قوانین الهی
 - ۲- خطر عدم دقت در استنباط و اجتهاد
 - ۳- خطر ناتوانی در تبلیغ و اطلاع رسانی نسبت به احکام الهی
 - ۴- نداشتن ساختار اجرائی لازم برای اجرای قوانین
 - ۵- فقدان مدیریت‌های توانمند و انگیزه دار برای اجرای احکام الهی.
- در هر کدام از این مراحل «اجتهاد»، «بلاغ» و «اجرا» که گرفتار ضعف و انحراف شویم، فرمان خدا اجرا نخواهد شد و پیامدهای ناگوار آن دامن فرد و جامعه را خواهد گرفت.

پیدایش نیازها و شرائط جدید، همیشه اجتهاد و تفکر و تفقه نوین را ایجاب می‌کند. تغییر و تحولات در دنیای آموزش و رسانه و ارتباطات به کارگیری روش‌ها و ابزارهای اطلاع رسانی و آموزش و پژوهش جدید را ضروری می‌سازد.

اجرای قوانین پیش نیازهای فراوانی دارد که جز با هماهنگی، آموزش، فعالیت‌های اقتصادی و سیاسی، فرهنگی برنامه ریزی ساماندهی و نظارت امکان پذیر نیست به علاوه

در زمینه دو فریضه ی بزرگ، قطعات پازل، ناقص و ناهماهنگ تولید و توزیع و به اجرا گذاشته شد.

هنوز پژوهش انجام نشده به تبلیغ پرداختیم، مبلغ و استاد و مربی تربیت نشده، مجریان و آمران و ناهیان را فعال کردیم. حمایت‌ها و هدایت‌ها و تقسیم کار و فازبندی انجام نشد اولویت‌ها مشخص نگردید. نقطه‌های شروع از جایگاه بنیادی و منطقی نبود. لذا تلقی ناروا و نادرستی از عالیت‌ترین فریضه الهی در برخی ذهن‌ها جای گرفت و به جای مبارزه با ریشه‌های منکرات و منکرات ریشه ای به شاخه‌ها و نمودهای منکر پرداختیم:

به جای جستجوی راههای اثباتی و پیشگیرانه به شیوه سلبی و برخورد حذفی روی آوردیم، از امکانات رسانه ای و آموزشی و سیاسی و اقتصادی و نظام آموزشی به طور کامل استفاده نکردیم.

اوضاع فرهنگی امروز کشور مولود قصور و تقصیرهای ماست که باید در پیشگاه قدس ربوبی استغفار کنیم و به جرأت مافات و اصلاح نواقص بپردازیم.

پژوهشکده امر به معروف که یکی از احساس این نیازها پدید آمد، هم اکنون در برابر خویش صدها خلا پژوهشی فرهنگی و اطلاع رسانی و آموزشی را مشاهده می‌کند و اقامه این دو فریضه عظیم را در گرو همفکری، تعاون و احساس مسئولیت الهی در فرد، فرد امت اسلامی و ایجاد نهاد عالی دو فریضه برای هدایت و مصداقیت دوات مردان می‌داند. پژوهشهای عمیق و اجتهادی یکی از راهکارهای موثر و منطقی در هدایت دولت و ملت است.

کتاب حاضر، برگه از دفتر پژوهشهای فقهی و اجتهادی در زمینه دو فریضه است که در آغاز با هدایت و درخواست دبیرخانه خبرگان رهبری زیر نظر آیت الله ابراهیم امینی دام عزه العالی سامان یافت و با تغییرات اداری و اولویت‌های کاری در آن نهاد متوقف ماند. پژوهشکده امر به معروف پس از مطالعه و ارزیابی آن را مفید و ارزشمند تشخیص دارد از نویسنده گرامی در خواست تکمیل و اصلاح کرد.

سرانجام این کار به توفیق الهی آماده چاپ و نشر گردید. بدین وسیله از مولف گرامی و مدیریت محترم دبیرخانه خبرگان که موافقت خود را با چاپ و نشر آن توسط پژوهشکده امر به معروف اعلام داشتند، سپاسگذاری می‌شود.

از دیگر محققان حوزه دو فریضه در انجام پژوهشهای بنیادی و کاربردی درخواست می‌شود با تدریس مسائل امر به معروف در دروس سطح عالی و تدوین تحقیقات نوین متناسب با نیازهای امروز ما را در احیاء و اقامه این دو قانون زندگی بخش یاری کنند و دیدگاه‌ها و طرح‌های کاربردی خود را به نشانی زیر ارسال فرمایند. والسلام علیکم

قم - خ سمیه، کوچه ۱۲ - پلاک ۳۵۵ - پژوهشکده امر به معروف

سایت: www.farizeh.ir

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

نهضت و قیام مردم دیندار و شریف ایران بر ضد رژیم پهلوی، از سال ۱۳۴۲ به رهبری امام خمینی علیه السلام با اسرار و فداکاری اقشار مختلف مردم و سرانجام پیروزی آن در بهمن ماه ۱۳۵۷، بدون شک حرکتی دینی و برای دفاع از حریم مقدس اسلام بود. با آن پیروزی شگفت آور، این اندیشه نوین، در ایران و جهان اسلام به وجود آمد که با رهبری‌های یک فقیه جامع‌الشرائط و با بهره‌گیری از ایمان و احساسات دینی مردم می‌توان حتی بدون سلاح، با طاغوتیان و صاحبان زر و زور و سلاح پیکار کرد و پیروز شد.

با آن پیروزی معجزه‌آسا و شگفت‌آور، قدرت اسلام و ایمان و نقش حساس رهبری دینی و نفوذ معنوی روحانیان، برای همگان آشکار شد تا آن جای که پیش‌تر مردم ایران، از دانشگاهی، فرهنگی، بازاری، اداری، کارگر، کشاورز، شهری و روستایی، که دین‌خواهی در جان‌شان سابقه دیرینه داشت، با شوق فراوان، خواستار حاکمیت اسلام و اجرای احکام و قوانین نورانی آن شدند.

امام خمینی علیه السلام که در آن زمان، عملاً در جایگاه ولایت فقیه قرار داشت و بیش‌تر مردم، رهبری او را پذیرفته بودند، انتخاب نوع حکومت را بر عهده مردم گذارد و خود، «جمهوری اسلامی» را پیشنهاد کرد. در تاریخ ۱۳۵۸/۱/۱۱ همه‌پرسی برگزار شد و اکثریت قاطع مردم (۹۸/۳۲٪) به «جمهوری اسلامی» رأی مثبت دادند.

پس از آن، تهیه قانون اساسی، یک ضرورت محسوب می‌شد و تدوین آن، نیاز به کارشناسانی داشت که در مسائل قانونی و اسلامی، متخصص باشند. انتخاب آنان نیز بر عهده مردم گذاشته شد. در تاریخ ۵۸/۵/۱۲ مردم در انتخاباتی عمومی شرکت کردند و با

اکثریت آراء، ۷۲ نفر از قانون دانان و اسلام شناسان را بدین منظور برگزیدند. مجلس خبرگان قانون اساسی تشکیل شد و اعضای آن با جدیت تمام، مشغول به کار شدند. از رهنمودهای امام خمینی ره و صدها طرح و پیشنهادی که از صاحب نظران می رسید، استفاده کردند و در زمانی حدود سه ماه، متن قانون اساسی را تدوین کردند. سپس تصویب آن نیز به آرای مردم واگذار شد و در تاریخ ۵۸/۹/۱۲ در یک همه پرسی، با اکثریت چشم گیری (حدود ۷۵٪) تصویب شد و به تأیید امام خمینی ره رسید. بدین ترتیب، خط مشی نظام جمهوری اسلامی ایران، بر پایه قانون اساسی، که از قرآن و سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و مکتب اهل بیت علیهم السلام الهام گرفته، مشخص و استوار گشت.

با تصویب قانون اساسی، نوع حکومت و اهداف و ارکان آن، جنبه قانونی به خود گرفت، ولایت و زعامت ره فقیه و مجتهد جامع الشرائط، قانونی شد و رسمیت یافت. مراحل مختلف تهیه تدوین و تصویب قانون اساسی، با سرعت سپری شد؛ زیرا ضرورت استقرار هر چه سریع تر نهادهای نظام جمهوری اسلامی ایران، چنین سرعتی را می طلبید؛ به ویژه که رهبری های ژرف بینانه و قاطعانه امام، بر این سرعت تأکید می ورزید.

اما با توجه به این که پس از حکومت پیامبر اسلام و علی بن ابی طالب علیهما السلام نخستین بار بود که حکومتی قانونی، بر طبق مبانی شیعه تأسیس می شد. و زعامت گسترده ولی فقیه و اجرای احکام و قوانین سیاسی - اجتماعی اسلام، سابقه عملی نداشت و تجربه نشده بود، مسائل مربوط به نظام دینی و فلسفه سیاسی اسلام، به ویژه ولایت فقیه نیز به دقت، تحقیق و تدوین نشده بود. بنابراین، لازم بود پس از استقرار حکومت اسلامی، مسائل مربوط به فلسفه سیاسی اسلام، به طور گسترده و عمیق، به وسیله محققان و کارشناسان مربوط، تحقیق و بررسی شود.

این مسؤولیت سنگین، که استحکام نظام اسلامی بر آن مبتنی است، بر عهده همه دانشمندان متعهد و فقها و اسلام شناسان نهاده شده است. بسیار به جا بود که حوزه های علمیه، به ویژه حوزه علمیه قم، در این کار مهم، پیش قدم می شد و با دعوت از اساتید و دانشمندان متعهد دانشگاه، زمینه تحقیقات عمیق و گسترده جمعی را در همه موضوعات و مسائل مربوط به فلسفه سیاسی و نظام اسلامی فراهم می ساخت؛ ولی متأسفانه در این راه، کوتاهی شد. البته از آن زمان تاکنون، در این زمینه، کارهایی انجام گرفته، کتابها و

مقالات سودمندی تهیه و انتشار یافته است؛ ولی با توجه به این که تحقیقات انجام شده، بیش‌تر انفرادی بوده، جای تحقیقاتی عمیق‌تر و فراگیرتر جمعی، هنوز خالی است.

با توجه به این نیاز و تأکیدهای مکرر مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله خامنه‌ای - مدظله‌العالی - بود که مجلس خبرگان رهبری، در اجلاس ۱۳۷۱/۱۱/۲۸ مسئولیت انجام دادن این تحقیقات را بر عهده دبیرخانه مجلس خبرگان گذاشت. در شرح وظایف دبیرخانه چنین آمده است: «تحقیق و پژوهش در موضوع حکومت اسلامی، بالأخص ولایت فقیه، تألیف و نشر آن به صورت‌های مناسب».

دبیرخانه پس از تهیه مقدمات، آغاز به کار، برای انجام دادن این مسئولیت بزرگ، کارهایی را شروع کرد که مهم‌ترین آن‌ها تحقیق درباره موضوعات و مسائل مختلف فلسفه سیاسی اسلام، به ویژه ولایت فقیه بود. در آغاز، فهرستی از موضوعات نیازمند به بررسی و تحقیق تهیه شد و از محققان و دانشمندان برای همکاری دعوت به عمل آمد. برخی دعوت ما را پذیرفتند و پس از تهیه و تصویب طرح تحقیقاتی، مشغول به کار شدند.

گرچه مسئولیت مستقیم تحقیق در هر یک از موضوعات، بر عهده یکی از محققان است، اما با توجه به این که از اندیشه و نظریات دیگر صاحب‌نظران نیز استفاده می‌شود، می‌توان آن را کاری جمعی به شمار آورد. تحقیقات بدین صورت انجام می‌گیرد:

۱. محقق در همه مراحل، از نظر استادان مشاور و راهنما استفاده می‌کند.
۲. مطالبی که محقق نگاشته است، در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران برای مطالعه و اظهار نظر قرار می‌گیرد. و آن گاه در جمع آنان و با حضور نویسنده، بررسی و نقد می‌شود.
۳. رئیس دبیرخانه و مسؤول مرکز تحقیقات حکومت اسلامی، در همه مراحل تحقیق، از نزدیک بر کارها نظارت دارند.

۴. محقق از نتایج بحث‌ها و تحقیقاتی که پیش از آن، دبیرخانه انجام داده و نیز از یادداشت‌های موجود استفاده می‌کند؛ ولی با توجه به این که محقق در تحقیقات خود از آزادی کامل برخوردار است و الزامی در جهت اعمال همه دیدگاه‌های پیشنهادی ندارد، مسئولیت صحت و سقم مطالب نیز بر عهده خود او خواهد بود.

این نوشته ارزشمند تحت عنوان امر به معروف و نهی از منکر که به کوشش جناب حجه‌الاسلام آقای محمد رحمانی در هفت فصل تهیه شده با رویکردی عملی و همه‌جانبه از جمله تحقیق در مبادی و مبانی فقهی، نقد برخی از شرایط (امن از ضرر و احتمال تأثیر)

تبیین جایگاه آن در قانون اساسی، وظایف دولت و ملت، بررسی خلاءهای قانونی، تشکیلات مجری، شیوه‌های کاربردی و پاسخ از شبهات سامان یافته است. در خاتمه از زحمات و تلاش‌های محقق سخت‌کوش این اثر، و همه اساتید محترمی که در به ثمر رسیدن این تحقیق همکاری نمودند، تشکر می‌کنم.

ابراهیم امینی - بهار ۱۳۸۴

www.ketab.ir

آورد.

۲. دوری از افراط: در مقام نهی از منکر نباید افراط شود و مثلاً برای نهی از منکرهای کوچک، از بیانی تند و ناملایم استفاده گردد.
۳. امر به معروف و نهی از منکر کسانی که آشکارا مرتکب گناه می‌شوند، باید علنی انجام شود و برای کسانی که پنهانی مرتکب گناه می‌شوند، باید به دور از چشم دیگران صورت گیرد.^۱

تصدی زنان به امر به معروف و نهی از منکر

اهل سنت درباره این که آیا زنان می‌توانند در سازمان مربوط به حاسبه (امر به معروف و نهی از منکر) به طور رسمی به کار گمارده شوند یا نه، اختلاف نظر دارند. مشهور اهل سنت بر این باورند که حاسبه نیست^۲ و برای این ادعا به این نبوی معروف استدلال کرده‌اند: **لن یفلح قوم ولوا امرهم امرأة**.^۳ رستگار نخواهد شد قومی که زن امور آنان را سرپرستی کند.

در برابر اینان، برخی از فقها گفته‌اند که تصدی زن بر این امر، جایز است و استدلال کرده‌اند به این که عمر بن خطاب زنی از انصار را مأثور انجام دادن امور حسبی (امر به معروف و نهی از منکر) ساخت.^۴

۱. الموسوعة الفقهية الميسرة، ج ۱، ص ۳۰۲.

۲. ناصر طریفی، القضاء فی عهد عمر بن الخطاب، ج ۱، ص ۲۱.

۳. صحیح بخاری، کتاب المغازی، ج ۵، ص ۱۵۸، رقم ۴۴۲۵.

۴. تراتیب الاداریه، ج ۱، ص ۲۸۶.

فهرست مطالب

۵.....	سخن پژوهشگر
۹.....	پیش گفتار
۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	رویکرد جامعه‌شناسی دین
۱۵.....	رویکرد روان‌شناسی
۱۶.....	رویکرد حقوقی
۱۶.....	رویکرد تاریخی
۱۶.....	رویکرد قرآنی و روایی
۱۷.....	رویکرد از دیدگاه سیره معصومان
۱۷.....	رویکرد کلامی

فصل اول: کلیات

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در علوم اسلامی	۲۱
الف. علم کلام	۲۴
ب. علم اخلاق	۲۷
ج. جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در تقسیمات فقه	۳۱
واژه شناسی	۳۲
مفهوم لغوی معروف و منکر	۳۲
معنای لغوی امر و نهی	۳۸
مفهوم اصطلاحی امر و نهی	۳۹
قلمرو معروف و منکر	۴۰
امر به معروف و نهی از منکر در ادیان توپیدی	۴۱

فصل دوم

مبانی وجوب امر به معروف و نهی از منکر

الف. آیات	۴۵
ب. روایات	۵۲
ج. عقل	۵۴
قاعده لطف	۵۴
وجوب دفع منکر، ثمره وجوب عقلی	۵۶
د. اجماع	۵۸
ه. مقتضای اصل عملی	۵۸

- ۵۹ وجوب کفایی یا عینی
- ۶۰ تصویر واجب کفایی
- ۶۴ تعبدی و توصلی
- ۶۵ چگونگی امر به معروف و نهی از منکر
- ۶۶ امر به امر به معروف

فصل سوم

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

- ۷۱ شرایط امر به معروف و نهی از منکر
- ۷۱ شرط اول: شناخت معروف و منکر
- ۷۳ نقد و بررسی
- ۷۴ وجوب نفسی شناخت معروف و منکر
- ۷۵ نظر امام خمینی ره درباره برخی از فروعات شرط علم
- ۷۷ شرط دوم: اصرار بر گناه
- ۷۸ الف. اجماع
- ۷۸ ب. عقل
- ۸۰ لزوم امر به توبه، پس از گناه
- ۸۱ نظر امام خمینی ره درباره مفهوم استمرار
- ۸۱ شرط سوم و چهارم
- ۸۲ پیشینه تاریخی

۸۲	اقوال فقیهان صدر اول
۸۵	تقریر محل نزاع در شرط سوم
۸۵	ادله شرط سوم
۸۶	عنوان شرط سوم
۸۷	نقد و بررسی
۸۷	۱. اجماع
۸۷	۲. قاعده لاضرر
۹۰	۳. قاعده لایحرج
۹۰	۴. قاعده سهولت
۹۱	۵. قاعده یسر
۹۱	۶. خبر عیون اخبارالرضا
۹۲	۷. خبر مسعده
۹۳	۸. خبر شرایع الدین
۹۳	۹. روایت یحیی بن طویل
۹۴	۱۰. روایت مفضل بن زید
۹۴	روایات معارض
۹۵	راههای رفع تعارض
۹۶	نقد و بررسی
۹۹	شرط چهارم: احتمال تأثیر
۹۹	مرحله نخست
۹۹	تقریر محل نزاع

الف. اجماع.....	۱۰۰
نقد و بررسی.....	۱۰۰
ب. روایات.....	۱۰۱
۱. خبر مسعده.....	۱۰۱
۲. خبر یحیی بن طویل.....	۱۰۲
۳. خبر داود رقی.....	۱۰۲
۴. خبر حارث بن مغیره.....	۱۰۳
۵. خبر ابان.....	۱۰۳
مرحله دوم و سوم.....	۱۰۵
تحصیل مقدمات تأسیس.....	۱۰۶
جمع‌بندی.....	۱۰۸
شرط پنجم: عدالت آمر و ناهی.....	۱۰۹
شرط کمال.....	۱۱۰
شرایط دیگر.....	۱۱۲
حکم امر و نهی با نبودن شرایط.....	۱۱۳

فصل چهارم

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مراحل امر به معروف و نهی از منکر از نظر فقها.....	۱۱۸
مفهوم مرحله اول.....	۱۱۹
لزوم ترتیب.....	۱۲۵

۱۲۷.....	لزوم گرفتن اذن از امام علی (ع)
۱۲۸.....	ادله شرط نبودن اذن امام علی (ع)
۱۲۸.....	نقد و بررسی
۱۲۹.....	ادله اشتراط اذن امام علی (ع)
۱۳۰.....	نقد و بررسی
۱۳۰.....	قول به تفصیل
۱۳۱.....	اختیار ولی فقیه درباره مرحله سوم

فصل پنجم

وظایف دولت و ملت

۱۳۷.....	ضرورت تأسیس تشکیلات
۱۳۸.....	تشکیلات متصدی در کشورهای دیگر
۱۳۹.....	ادله اثبات مسؤولیت دولت در اجرای امر به معروف و نهی از منکر
۱۳۹.....	آیات
۱۴۰.....	روایات
۱۴۱.....	به کارگیری نهادهای مسؤول
۱۴۲.....	مبارزه با بسترهای منکر
۱۴۲.....	نهاد حسبه، جانشین تشکیلات امر به معروف و نهی از منکر
۱۴۳.....	تعریف حسبه
۱۴۳.....	مفهوم حسبه از نگاه فقهای شیعی

تفاوت حسب به امر به معروف و نهی از منکر.....	۱۴۴
تدوین قوانین جامع.....	۱۴۵
چشم‌انداز امر به معروف و نهی از منکر در قانون اساسی.....	۱۴۶
موارد دیگر.....	۱۴۶
خلاف قانونی.....	۱۴۸
حمایت قانونی از سوی دولت.....	۱۴۸
نظارت در قانون اساسی.....	۱۵۱
نظارت از دیدگاه آیات و روایات.....	۱۵۱
اجرای حدود و تعزیرات.....	۱۶۲
اقوال مختلف.....	۱۶۲
ادله جواز.....	۱۶۳
ادله عدم جواز.....	۱۶۵
وظیفه دولت و مردم در برابر شهروندان غیرمسلمان.....	۱۶۶
وظیفه دولت و مردم در برابر کشورهای دیگر.....	۱۶۹
وظیفه مردم در برابر تخلف دولت.....	۱۷۱
اهمیت امر به معروف و نهی از منکر حاکمان.....	۱۷۱

فصل ششم

شیوه‌های امر به معروف و نهی از منکر

شیوه‌های امر به معروف و نهی از منکر.....	۱۷۹
--	-----

۱۸۱.....	فضاسازی
۱۸۲.....	شیوه آینه
۱۸۲.....	شیوه تلقین
۱۸۳.....	مخاطب‌شناسی
۱۸۵.....	به کارگیری هنر
۱۸۶.....	شیوه نمایش
۱۸۸.....	بازیابی شخصیت از دست رفته
۱۸۹.....	شیوه پند، نه پند
۱۸۹.....	شیوه تدریج
۱۹۰.....	یادآوری نعمت‌های الهی
۱۹۰.....	کمک گرفتن از عواطف
۱۹۱.....	آموزش صخیخ
۱۹۱.....	تبیین حکمت و آثار احکام شرعی
۱۹۳.....	زمینه‌سازی
۱۹۵.....	مبارزه منفی
۱۹۵.....	شیوه بیان ثواب و عقاب
۱۹۶.....	احترام به ارزش‌های مخاطب
۱۹۷.....	اقدام گروهی
۱۹۷.....	هماهنگی گفتار با کردار
۱۹۸.....	شیوه علنی کردن معروف‌ها
۱۹۹.....	توجه به ریشه‌ها

۱۹۹.....	یادآوری دشواری‌ها و عواقب اخروی
۲۰۰.....	در نظر گرفتن ظرفیت افراد
۲۰۱.....	شیوه تغافل
۲۰۱.....	حرمت تجسس
۲۰۴.....	موارد استثنا
۲۰۴.....	اوصاف آمران و ناهیان
۲۰۹.....	سیره معصومان
۲۰۹.....	الف. امر به معروف و نهی از منکر در سیره رسول الله ﷺ
۲۱۴.....	ب. امر به معروف و نهی از منکر، در سیره امیرمؤمنان علی علیه السلام
۲۱۹.....	نمونه‌هایی از منکرات
۲۲۰.....	بی‌کاری

فصل هفتم: اشکال‌ها

۲۲۳.....	اشکال‌ها
۲۲۴.....	اشکال اول
۲۲۷.....	اشکال دوم
۲۲۸.....	اشکال سوم
۲۲۹.....	اشکال چهارم
۲۳۲.....	اشکال پنجم
۲۳۴.....	اشکال ششم
۲۳۸.....	اشکال هفتم

۲۳۵.....	اشکال هشتم.....
۲۳۶.....	اشکال نهم.....
۲۳۶.....	اشکال دهم.....
۲۳۶.....	ترس از زیان مالی یا جانی.....
۲۳۷.....	روحیه سازش کاری.....
۲۳۷.....	حفظ آبرو.....
۲۳۸.....	ضعف غیرت دینی.....
۲۳۸.....	بی اثر پنداشتن امر به معروف و نهی از منکر.....
۲۳۸.....	برداشت نادرست.....
۲۳۹.....	برداشت نادرست از مفهوم نایه.....
۲۳۹.....	اشکال‌های دیگر.....

خاتمه

۲۴۳.....	آثار و برکات امر به معروف و نهی از منکر.....
۲۴۳.....	الف) آثار اجتماعی.....
۲۴۷.....	ب) آثار سیاسی.....
۲۴۸.....	ج) آثار معنوی.....
۲۴۹.....	د) آثار اقتصادی.....
۲۵۰.....	آثار ترک امر به معروف و نهی از منکر.....
۲۵۰.....	۱. نکوهش الهی ترک کننده امر به معروف.....
۲۵۱.....	۲. بی بهره شدن از حیات واقعی.....

۳. محرومیت از دین واقعی..... ۲۵۱
۴. خشم خدا..... ۲۵۱
۵. خواری..... ۲۵۱
۶. شرکت در گناه..... ۲۵۲
۷. انتظار عذاب الهی..... ۲۵۲
۸. از دست رفتن موقعیت اجتماعی..... ۲۵۲
۹. عدم استحابت دعا..... ۲۵۲
۱۰. عدم بروی از رسول خدا..... ۲۵۳
۱۱. محشور شدن به شکل خوک و میمون..... ۲۵۳
- برخی نظریات فقهای اهل سنت..... ۲۵۳
- تعریف معروف و منکر..... ۲۵۳
- وجوب عینی یا کفایی..... ۲۵۴
- شرایط منکر..... ۲۵۶
- شرایط آمر و ناهی..... ۲۵۷
- مراتب امر به معروف و نهی از منکر..... ۲۵۸
- روش‌های امر به معروف و نهی از منکر..... ۲۶۰
- تصدی زنان به امر به معروف و نهی از منکر..... ۲۶۱